

Kristendom

Af Torben Hammersholt

Der er i dag over to milliarder kristne i verden, hvilket gør kristendommen til den religion, som har flest tilhængere. Helt overordnet skelner man mellem ortodoks, protestantisk og katolsk kristendom, men inden for de tre overordnede retninger er der mange forskellige grene. Den danske folkekirke er et eksempel. Den tilhører den protestantiske kristendom og er evangelisk-luthersk, men inden for kirken møder man både præster, der mener, at Jesus er Guds søn, samt præster som slet ikke tror på, at Gud eksisterer. Kristendommen er altså en meget mangfoldig religion, og det er ikke svært at finde to kristne, som dyrker deres religion på vidt forskellige måder.

Alle i Danmark har hørt om Jesus Kristus, og selve ordet 'kristendom' stammer netop fra ordet 'Kristus', der er en titel og ikke et efternavn. Men hvorfor har tilhængerne af Jesus givet ham denne titel? For at besvare dette spørgsmål må vi gå ca. 2000 år tilbage i tiden og rejse til landet Israel. På det tidspunkt var det besat af romerne, som kaldte landet for Palæstina.

Det var her Jesus levede, men pga. kildematerialets karakter er det meget lidt, som vi med sikkerhed kan sige om hans liv. De relevante kilder er alle fra efter hans død, og de mest udførlige af dem (evangelierne) er farvet af overbevisningen om, at Jesus er Guds søn. Evangelierne er således ikke objektiv historieskrivning, men først og fremmest religiøs forkyndelse. Eller, som man formulerer det i historiefaget: Evangelierne har en klar tendens.

Det ligger dog fast, at den historiske Jesus var jøde og dermed en del af det jødiske folk. Det synes også sikkert, at Jesus var en karismatisk person med et særligt budskab, og at han som omvandrende prædikant vandt mange tilhængere. Det er i den forbindelse interessant at fremhæve, at Jesus sandsynligvis ikke ønskede at stifte en ny religion, men derimod ønskede at videreføre den sande jødedom. Først flere år efter hans død kom det til et brud mellem de folk, der mente, at Jesus var Guds søn, og de jøder, som afviste dette. Hermed opstod kristendommen som selvstændig religion. Men det er en kompleks og spændende historie, som vi vender tilbage til. Nu skal I blot hæfte jer ved, at det er nødvendigt at vide noget om jødedommen – det vil sige den

religionshistoriske kontekst – for at forstå kristendommens oprindelse og dermed fundamentet for den kristne religion.

Det er meget sandsynligt, at Jesus blev korsfæstet, og at det var romerne, der henrettede ham, da det var en metode, som netop de brugte. Det underbygges også af, at den jødiske magtelite, som sandsynligvis opfattede Jesus' handlinger og tolkning af jødedommen som et problem, ikke havde bemyndigelse til at eksekvere en dødsdom.

Evangelierne beretter, at Jesus efter sin død stod op af graven, og troen på opstandelsen er rygraden i den tidligste kristendom, for det er især opstandelsen, der ifølge Jesus' tilhængere beviste, at han er Kristus og Guds søn. Hermed støder vi igen på titlen 'Kristus', men hvad betyder den?

Evangelierne er skrevet på græsk, og 'Kristus' er den græske oversættelse af det hebræiske ord 'Messias', der betyder 'den salvede'. Hebræisk er et sprog talt af det jødiske folk, og for at komme en dybere forklaring af titlen Kristus/Messias nærmere, må vi se på nogle overordnede træk af det jødiske folks historie.

Det jødiske folks historie ifølge TaNaK

Da Jesus levede var der ikke nogen kristen Bibel eller noget Nyt Testamente. Jesus og hans samtidige tilhængere var jøder, og de forholdt sig derfor til jødernes hellige skriftsamling, som kaldes for TaNaK. Senere overtog de kristne denne skriftsamling, inkorporerede den i Bibelen og kaldte den for 'Det Gamle Testamente' – 'testamente' betyder i denne sammenhæng 'pagt'. TaNaK blev nedskrevet ca. 600-150 f.v.t. og er inddelt i tre:

- 1) Loven (*Torah*)
- 2) Profeterne (*Neviim*)
- 3) Skrifterne (*Khetuvim*)

Ordet 'TaNaK' er netop dannet af det første bogstav i *Torah*, *Neviim* og *Khetuvim*.

I de første kapitler af TaNaK finder man den velkendte myte om, hvordan Gud skaber verden på seks dage og hviler på den syvende, samt myten om Adam og Eva i Edens have. Mennesket er skabt af Gud, og det er en central jødisk forestilling, at der er en markant forskel på Gud som skaber og mennesket som skabt. Mennesket skal ydmygt overholde Guds bud, og det er blasfemi (gudsbespottelse) at sætte sig selv lig Gud. Det er netop fordi, mennesket ikke overholder Guds bud, at det som straf bliver smidt ud af paradiset have.

Senere i første bog af TaNaK står myten om Abraham, der på Guds befaling slår sig ned i Kana'ans land - det land, som senere bliver kaldt Israel. Gud indgår her en pagt (gensidig aftale) med Abraham, der går ud på, at han skal lade alle mænd i sin slægt omskære (pagtstegnet), og til gengæld lover Gud at gøre Abrahams efterkommere til sit særligt udvalgte folk. Abraham er det jødiske folks stamfar, og forestillingen om, at Gud har indgået en pagt med det jødiske folk, er meget vigtig for det jødiske folks selvforståelse.

Historiefortællingen i TaNaK er fascinerende men omfattende, så det er kun muligt at gengive enkelte hovedtræk. På grund af hungersnød er det jødiske folk flyttet til Egypten, men her bliver de efterhånden behandlet som slaver. Gud udvælger derfor Moses til at lede det jødiske folk ud af Egypten og tilbage til landet Israel. Den egyptiske leder, Farao, vil dog ikke lade jøderne rejse, hvilket resulterer i, at Gud rammer egypterne med ti plager. Som den sidste plage dræber Gud alle førstefødte blandt egypterne, og det får Farao til at frigive jøderne. Han fortryder dog hurtigt og sætter med sin hær efter det jødiske folk. Men det lykkedes jøderne at slippe væk, fordi Gud giver Moses magten til at dele Det Røde Hav med sin stav. Det er formentlig en velkendt myte for jer – om ikke andet så for dem, der har set tegnefilmen *Prinsen fra Egypten* ☺. Udvandringen fra Egypten er meget vigtig i den jødiske grundfortælling, og det er derfor, at jøderne fejrer påske.

Efter flugten fra Egypten vandrer det jødiske folk rundt i Sinai-ørkenen i 40 år. Det er her, at Gud fornyer pagten med sit folk og lover, at det skal vende tilbage og erobre Kana'ans land (Israel). Moses får en åbenbaring på Sinai-bjerget, hvor han modtager 613 bud af Gud, som jøderne skal overholde. Disse bud kaldes for 'Moseloven', og det er her man bl.a. finder De Ti Bud og de jødiske spise- samt offerregler. At overholde Moseloven bliver herefter vigtigt for forholdet mellem Gud og jøderne.

Efter Moses' død erobrer jøderne Kana'ans land (Israel), hvorefter den såkaldte kongetid starter. I overensstemmelse med jødisk selvforståelse står det som en storhedstid, fordi jøderne selv regerer i det land, som Gud har lovet folket. En af de tidlige konger er David, der ses som den største jødiske konge, fordi han stod Gud nær, og fordi landet Israel under hans styre havde den største udbredelse. David bliver som konge efterfulgt af Salomo, der i Jerusalem bygger et stort tempel (Templet i Jerusalem), som bliver centrum for folkets gudsdyrkelse. Det er således her, at man bringer sine ofre til Gud, og det er her jøderne fra hele Israel – men også jøder fra områderne omkring Middelhavet – hvert år valfarter til for at fejre den jødiske påske og andre højtider.

I kongetiden bliver kongen kaldt for 'messias', der betyder 'den salvede'. Udtrykket henviser til en ceremoni ved kongens indtrædelse, hvor han bliver salvet med olie – et ritual, der symboliserer, at kongen er tæt på Gud og regerer i overensstemmelse med hans vilje.

Fortællingerne om Abraham, Moses og David har enorm betydning for jødernes (religiøse) selvforståelse, men hvorvidt disse personer faktisk har eksisteret er omdiskuteret. Når vi når til kongetidens afslutning og frem, er der en række centrale begivenheder, som vi har ret sikker historisk viden om. I 587 fvt. plyndrer babylonerne Jerusalem, ødelægger templet og deporterer en stor del af det jødiske folk til Babylon. Det er en KÆMPE katastrofe for jøderne, at de ikke længere kan tilbede og dyrke Gud i templet i Jerusalem, men som noget nyt begynder man at bygge synagoger, hvor man kan læse og diskutere hellige skrifter.

Det babylonske fangenskab varer indtil 539 fvt., hvor perserne erobrer Babylon og lader jøderne rejse tilbage til Israel. Jøderne begynder herefter at genopbygge templet, men i tiden fra 539 fvt.–135 evt., som kaldes for eftereksilsk tid, er jøderne med få undtagelser underlagt andre magter. Romerne erobrer Israel i 70 fvt., og da Jesus levede, var Israel en del af Romerriget.

I efter-eksilsk tid, og således også på Jesus' tid, er jøderne således konfronteret med et problem. De opfatter sig selv som Guds udvalgte folk, men Gud har ladet andre stormagter erobre deres land. Mange tolker det som en straf eller prøvelse fra Gud, og der opstår et håb om, at tingene på et tidspunkt vil blive anderledes. Dette håb afspejles også i en nytolkning af messias-begrebet. Før var det en titel brugt om kongen, nu bliver det brugt om en fremtidig frelserskikkelse fra Davids slægt, som vil genoprette jødernes herredømme i landet Israel: en stærk politisk messias. Sideløbende med

denne nytolkning af messias-begrebet opstår også en (måske konkurrerende) forestilling om, at jøderne vil blive hjulpet af en himmelsk, overjordisk frelserskikkelse kaldet Menneskesønnen.

Jesus som Messias/Kristus

Som nævnt blev Jesus korsfæstet af romerne, sandsynligvis fordi de opfattede ham som en politisk trussel. Hvordan Jesus opfattede sig selv er svært at sige noget sikkert om, men vi ved med sikkerhed, hvordan de første generationer af Jesus-tilhængere har fortolket hans liv, for det fremgår af evangelierne i Det Nye Testamente.

Meget tyder på, at Jesus-tilhængerne forventede, at Jesus var den politiske messias, som ville samle det jødiske folk og smide romerne ud af Israel. Men da han så blev korsfæstet, viste det sig ikke at være tilfældet.

Her kunne historien om kristendommen være endt, før den var begyndt, men der opstod en forestilling om, at Jesus var stået op af graven og havde vist sig for sine nærmeste disciple. Denne myte vendte nederlag til sejr for Jesus-tilhængerne: Jesus var virkelig Guds søn! Det krævede dog endnu en nytolkning af messias-begrebet: Jesus fremstilles som en lidende messias, der tog menneskets synd på sine skuldre. Men han er samtidig også en konge, for efter sin død er han konge i himlen, hvorfra han på et tidspunkt i fremtiden vil vende tilbage og dømme levende og døde og etablere et nyt paradisisk Gudsrige for de retfærdige. Jesus bliver altså også fremstillet som en himmelsk, overjordisk frelserskikkelse i overensstemmelse med de jødiske forventninger til Menneskesønnen. I Evangelierne omtaler Jesus ofte sig selv som netop Menneskesønnen.

Hvordan retfærdiggjorde Jesus-tilhængerne nu denne nytolkning af messias-begrebet? Man ledte efter passager i TaNaK, som kunne underbygge den og fandt fx hos profeten Esajas passager om en 'herrens lidende tjener', en person, som bærer folkets synd og lidelser. Denne lidende tjener blev identificeret med Jesus, og man påstod således, at Gud via sin profet havde forudsagt, hvad der ville ske med Jesus. Alt hvad der skete med Jesus (korsfæstelse, død og opstandelse), var altså en del af Guds (soteriologiske) plan.

Det er i det hele taget et tilbagevendende tema i evangelierne, at der henvises til passager i Skrifterne og Profeterne (dele af TaNaK) for at underbygge, at Jesus-tilhængerne repræsenterer den sande jødedom i overensstemmelse med Guds plan og vilje.

I de første årtier efter Jesus' død var Jesus-bevægelsen knyttet sammen med jødedommen, men mange andre jøder anerkendte ikke Jesus som messias, og derfor kom det efterhånden til et brud. Tilhængerne af Jesus begyndte at kalde sig selv for kristne, og de samledes om deres egne ritualer (dåb og nadver). De besluttede desuden, at det ikke var nødvendigt at overholde Moseloven, samt at ikke-jøder også kunne blive kristne. Med Jesus havde Gud indstiftet en ny pagt med mennesket, som erstattede pagterne med Abraham og Moses. Det var *gamle* pagter, og derfor kom der et tidspunkt, hvor de kristne begyndte at kalde TaNaK for Det Gamle Testamente (den gamle pagt). Hermed var kristendommen opstået som selvstændig religion.

Bibelens overordnede indhold

Som vi læste om sidste gang, tilhørte Jesus det jødiske folk, og den hellige skriftsamling, som han forholdt sig til, var TaNak, hvor man kunne læse om Guds pagt med jøderne gennem især Abraham (omskærelse) og Moses (Moseloven). Jesus ville sandsynligvis ikke starte en ny religion, men blot forkynde, hvad han opfattede som den sande jødedom

Jesus blev korsfæstet af romerne og døde på korset, men efter hans død opstod der en forestilling blandt Jesus-tilhængerne om, at han var opstået fra de døde. Det var for Jesus' disciple et tegn på, at han var den messias (græsk: kristus), man havde ventet på blandt jøderne. Man havde blot misforstået hvilken form for messias, som Gud ville sende. Det var IKKE en politisk messias, en ny stærk jødisk konge, som ville smide romerne ud af Israel. Det var en lidende messias, der skulle dø for menneskets skyld. Gud ofrede sin søn ud af nåde. Hvad der ligger i denne forestilling, skal vi se mere på nedenfor.

Ifølge Jesus-tilhængerne var der gennem Jesus indgået en ny pagt mellem Gud og alle mennesker, og denne nye pagt erstattede den gamle pagt mellem Gud og jøderne. Det var altså ikke længere nødvendigt at lade drengbørn omskære eller overholde Moseloven. Mange jøder afviste denne forståelse, så det kom til et naturligt brud mellem de traditionelle jøder og Jesus-tilhængerne, som begyndte at kalde sig selv for kristne.

Der opstod blandt de kristne et naturligt behov for at samle deres egen hellige skriftsamling, og det er den bibel, som vi har i dag. Man overtog jødernes hellige skriftsamling, TaNaK, men kaldte denne del for Det Gamle Testamente (GT), der betyder "den gamle pagt". Og man tilføjede en ny del, Det Nye Testamente (NT), der beskrev centrale begivenheder i den kristne religion. Det var "den nye pagt" mellem Gud og mennesket.

Det Nye Testamente indeholder 27 skrifter, som blev nedskrevet et stykke tid efter Jesus døde, nemlig ca. år 50-100. De vigtigste er:

- 4 evangelier (skrevet mellem år 70 og år 100): Matthæus, Markus, Lukas og Johannes
- Apostlenes Gerninger (skrevet ca. år 90)
- Paulus' breve (skrevet ca. år 50-60)
- Johannes' Åbenbaring (skrevet ca. år 95)

De fire evangelier

'Evangelium' betyder "det glade budskab" og refererer til det glade budskab om, at Jesus er Kristus (messias). Forfatterne til evangelierne er ukendte og bygger på ældre og anonyme mundtlige fortællinger. Evangeliernes forfatternavne er senere tilføjelser, og netop disse personer er valgt for at give skrifterne autoritet. Således var Matthæus og Johannes blandt Jesus' nærmeste disciple, Markus var disciplen Peters tolk, og Lukas var Paulus' ven.

Evangelierne beskriver centrale begivenheder i Jesus' liv: primært fødsel, død og opstandelse, samt hvilken religiøs betydning disse begivenheder har. Evangelierne er således ikke objektiv historieskrivning, men først og fremmest religiøs forkyndelse.

Apostlenes Gerninger

Apostlenes Gerninger er skrevet ca. år 95 af samme forfatter, som har skrevet Lukasevangeliet. Teksten beskriver den første kristne menighed efter Jesus' død og himmelfart. I begyndelsen af skriftet kommer Helligånden over Jesus-tilhængerne, så Guds ånd kan lede de kristne på rette vej med henblik på at sprede det kristne budskab. Mission er altså et helt centralt tema i skriftet.

Disciplen Peter og apostlen Paulus (se nedenfor) er de centrale personer, som vi følger. Apostel betyder 'udsending', det vil sige en person, som er sendt ud for at forkynde det kristne budskab (en missionær). Man kalder også Jesus' disciple (elever) for apostle, når de har fokus på at sprede det kristne budskab. Disciplen (eleven) Peter kaldes således også for en apostel (udsending).

Peter var en af Jesus' tolv disciple og en af de ledende personer i Jerusalem efter Jesus' død. Han blev central for den kristne mission blandt jøderne. Paulus var en central person for missionen blandt ikke-jøder (kaldet 'hedninge'), og han understreger, at den nye pagt gælder for alle, både jøder og ikke-jøder. Den er universel.

Paulus' breve

Af NT's 21 breve tilskrives 13 af dem Paulus, og de er skrevet ca. år 50-60. De er altså de ældste skrifter i NT. Paulus spiller en meget central rolle i udformningen og udbredelsen af den kristne religion, selvom han aldrig mødte Jesus som fysisk person. Paulus var jøde lige som Jesus, og han startede med at forfølge Jesus-tilhængerne, fordi han mente, at de var en trussel mod jødedommen. Men så mødte han den opstandne Jesus i en vision (et syn), og derefter blev han kristen. Han rejste rundt i landene omkring Middelhavet og stiftede nye kristne menigheder. Han opretholdt forbindelsen til disse menigheder gennem breve, hvor man kan læse om, at han opfattede Jesus som Guds søn og Messias/Kristus.

Johannes' Åbenbaring

Johannes' Åbenbaring er det sidste skrift i NT og er skrevet ca. år 95. Det er et eskatologisk skrift, som fortæller om de sidste tider, hvor Jesus vil komme tilbage til jorden og dømme levende og døde.

Der vil være en kamp mellem Satan og Gud/Jesus, som Satan taber. Herefter vil Gud skabe en ny jord og en ny himmel, hvor de gode kristne skal bo sammen med Gud og Jesus. Tro på Jesus, dåb og gode gerninger fører til et liv i det nye paradys. Ellers kommer man i helvede sammen med Satan.

Den kristne grundfortælling

Bibelens indhold er komponeret i overensstemmelse med den centrale kristne grundfortælling, som opstod efter Jesus' død. Den rummer følgende overordnede træk:

- Gud skaber mennesket og verden, og alt er i udgangspunktet godt
 - Beskrives i begyndelsen af GT
- Adam og Eva spiser af kundskabens træ. De synder og bliver derfor smidt ud af paradiset have. Synd og død er nu et grundvilkår for alle mennesker
 - Beskrives i begyndelsen af GT
- Gud indgår en pagt med jøderne, men det lykkedes ikke for jøderne at overholde Moseloven. Synden er for stærk. Der er brug for en ny løsning for at hjælpe mennesket.

- Beskrives i GT, og hvis man læser skrifterne i GT på den rigtige måde, så vil man ifølge de kristne se, at Gud gennem sine jødiske profeter har forudsagt, at Jesus skal komme og lide for menneskets skyld.
- Gud sender sin søn, Jesus, der ofrer sig for menneskets skyld. Jesus tager menneskets synd på sine skuldre, så det igen bliver muligt for mennesket at vende tilbage til Gud. Det kræver tro på Jesus, dåb og gode gerninger.
 - Beskrives i evangelierne og Paulus' breve i NT
- Efter Jesus genopstår og bliver taget op i himlen, kommer Helligånden ned på jorden. Guds ånd er på jorden til at vejlede de kristne indtil dommedag. Det er en central opgave at sprede det kristne budskab, som er for alle mennesker (ikke kun jøderne).
 - Beskrives i Apostlenes Gerninger og Paulus' breve
- Ved de sidste tide vil der være en kamp mellem Gud og Satan, som Satan vil tabe. Jorden vil gå under, og Gud vil skabe en ny jord og en ny himmel. Det er det nye paradys, hvor de gode kristne skal leve sammen med Gud og Jesus. Resten vil komme i helvede sammen med Satan. Der er altså tale om dobbelt udgang.
 - Beskrives i det sidste skrift i NT, nemlig Johannes' Åbenbaring

Den kristne grundfortælling kan også sammenfattes i følgende skema med brug af nogle centrale fagbegreber:

<p style="text-align: center;">Oprindelsesmyte (skabelsesberetningen)</p>	<p style="text-align: center;">Problemmyte (syndefald og arvesynd)</p>	<p style="text-align: center;">Løsningsmyte (forsoningstanken)</p>
<ul style="list-style-type: none"> • Gud skaber verden og mennesket • Gud er god og alting er godt • Mennesket lever sammen med Gud 	<ul style="list-style-type: none"> • Adam synder: spiser af kundskabens træ • Som straf skal mennesket ikke leve sammen med Gud, og det skal dø. • Efter Adam er synd og død et grundvilkår for mennesket • Mennesket kan ikke selv genoprette det gode forhold til Gud 	<ul style="list-style-type: none"> • Forsoningstanken: Ved sin død soner Jesus menneskets synd. • Gennem Jesus får mennesket mulighed for at opstå til evigt liv sammen med Gud efter dommedag. Det får altså mulighed for at vende tilbage til den oprindelige paradistilstand.

Jødedommen da Jesus levede

Jøderne opfattede sig selv som Guds udvalgte folk, og som vi har set, så var pagterne gennem Abraham (omskærelse) og Moses (Moseloven) helt centrale. Det var ligeledes en central opfattelse hos jøderne, at Gud havde givet dem landet Israel, samt givet ordre til, at de skulle bygge et tempel til hans ære i Jerusalem. Det blev opfattet som Guds bolig på jord, for opfattelsen var, at han var til stede i det allerhelligste rum i centrum af templet, og det var kun templets ypperstepræst, der kunne komme ind i dette rum én gang om året.

Da Jesus levede, var landet Israel besat af romerne, og det jødiske folk håbede på, at der ville komme en stærk politisk messias og besejre romerne, så de atter kunne få deres land tilbage. Men selv om romerne var den øverste magt i Israel, så havde jøderne alligevel en vis grad af selvstyre. Så længe jøderne betalte skat til romerne og sørgede for, at der ikke opstod oprør, så kunne jøderne få lov at leve deres liv forholdsvist uforstyrret. Til gengæld sørgede romerne for sikkerheden mod ydre fjender.

Det Jødiske Råd i Jerusalem styrede jødernes daglige liv og havde både politisk, religiøs og juridisk magt. Det bestod af 71 medlemmer fra følgende grupper: a) ypperstepræster, som styrede Templet i Jerusalem; b) de ældste fra gamle slægter, som ejede megen jord; c) de skriftkloge, som havde forstand på 'skriften', det vil sige TaNak, herunder Moseloven og dens fortolkning.

Templet i Jerusalem var det religiøse centrum for jøderne, og det var her, at de ofrede til Gud. Det var også her, at jøderne valfartede til under helligdagene –fx den jødiske påske, hvor de mindedes, at Moses førte det jødiske folk væk fra slavetilværelsen i Egypten.

Moselovens 613 bud satte rammerne for jødernes liv. Overordnet regulerer loven to ting: på den ene side jødernes indbyrdes forhold og på den anden side forholdet til Gud. En vigtig del af Moseloven er de velkendte Ti Bud:

- 1) Du må ikke have andre guder end mig
- 2) Du må ikke lave dig noget gudebillede
- 3) Du må ikke bruge Herren din Guds navn til løgn
- 4) Du skal overholde sabbatten (hviledagen)

- 5) Du skal ære din far og mor
- 6) Du må ikke begå drab
- 7) Du må ikke bryde et ægteskab
- 8) Du må ikke stjæle
- 9) Du må ikke vidne falsk mod din næste
- 10) Du må ikke begære din næstes hustru eller noget af din næstes ejendom

De første fire bud omhandler forholdet til Gud og tager udgangspunkt i kravet om en streng monoteisme. Resten af buddene er etiske forskrifter for, hvordan jøderne skal behandle hinanden indbyrdes. Herudover indeholder Moseloven også fx spiseregler, offerregler, arveregler, ægteskabsregler og renhedsforskrifter.

Moseloven regulerede livet for jøderne, og derfor var det vigtigt for dem at have skriftkloge/lovkyndige personer, som kunne udlægge og fortolke loven i alle livets forhold. Farisæerne var en sådan gruppe af skriftkloge, som ofte fremstilles særdeles negativt i evangelierne.

Jesus i evangelierne

De fire evangelier i Det Nye Testamente beskriver Jesus' liv og død. De er blevet skrevet ned mellem 40 og 70 år efter Jesus døde, og der er ingen tvivl om, at der i denne periode er blevet digtet til. Hvilke ting i evangelierne er en korrekt historisk beskrivelse af, hvad personen Jesus *faktisk* har sagt og gjort, og hvad er senere tilføjelser? Det er et interessant spørgsmål. Nogle mener, at det er helt umuligt at finde ud, mens andre gennem kildekritisk læsning forsøger at finde frem til *den historiske Jesus* bag evangelieforfatternes konstruktion.

Det er ikke muligt for os her at beskæftige os med spørgsmålet om, hvad Jesus *faktisk* har sagt og gjort. I det følgende vil jeg gengive den kristne fortolkning af Jesus, som vi møder i evangelierne, altså den kristne forkyndelse af Jesus som Guds søn, som den kom til at se ud på det tidspunkt, hvor evangelierne er skrevet ned. Og jeg vil her lægge vægt på de overordnede ting, som evangelierne er *fælles* om (for der er bestemt også forskelle mellem evangelierne).

Overordnet set finder vi følgende budskab i evangelierne:

- Jesus er Messias (eller på græsk: Kristus). Men han er en *lidende* messias, ikke en *politisk* messias. Det har hele tiden været en del af Guds plan, at Jesus skulle lide og dø for alle menneskers skyld.
- Hvis man læser TaNaK på den rigtige måde, så kan man se, at Gud gennem de gamle jødiske profeter har forudsagt, at han ville sende Jesus som en lidende Messias.
- At Jesus er noget helt særligt, Guds søn og Messias, bliver bekræftet af
 - At han laver mange mirakler
 - Han helbreder fx folk og vækker døde til live
 - Han forvandler fx vand til vin og kan gå på vandet
 - At han genopstår efter sin død

Evangelierne bærer i høj grad præg af at ville overbevise sin læser om ovenstående. Det viser klart, at mange jøder afviste, at Jesus var sendt af Gud. Ellers havde det ikke været nødvendigt at forsøge at overbevise læseren.

Det er kun to af evangelierne, som beskriver noget om Jesus' fødsel. Det er her, vi møder myten om, at han er født af jomfru Maria, som er blevet befrugtet på overnaturlig vis af Helligånden. Ellers hører vi ikke meget om Jesus' barndom og opvækst i evangelierne.

Evangelierne fokuserer især på den sidste tid i Jesus' liv, fra han er omkring 30 år. Han bliver her døbt af Johannes Døberen i Jordanfloden, hvor Guds stemme lyder fra himlen: "Du er min elskede søn." Det er efter denne dåb, at Jesus træder offentligt frem.

Efter sin dåb vandrer Jesus rundt i Israel, hvor han laver mange mirakler. Han vinder mange tilhængere, men det er bestemt ikke alle jøder, som er begejstrede. Han helbreder fx folk på sabbatten (den jødiske hviledag), hvilket af de skriftkloge farisæere bliver opfattet som et brud på Moseloven. Der står jo i De Ti Bud, at man skal overholde sabbatten. Der begynder altså at opstå en konflikt mellem Jesus og farisæerne.

Jesus går ikke særlig meget op i Moselovens regler om renhed og ritualer og på et tidspunkt siger han ligefrem, at al mad er ren. Det var et markant brud på Moseloven, hvor fx svinekød blev beskrevet som urent og derfor forbudt at spise.

I det hele taget går Jesus mere op i etik (gode handlinger mod andre) end rituelle handlinger. Ja, han strammer faktisk de etiske bud i Moseloven. Der står fx i Moseloven, at man ikke må bryde et ægteskab, men Jesus siger ”Enhver, som kaster et lystent blik på en andens hustru, har allerede begået ægteskabsbrud med hende i sit hjerte” (Matthæusevangeliet kapitel 5 vers 28). Det er altså ikke nok at undlade en ydre handling, man skal også have et rent sind.

På samme måde står der i Moseloven, at man ikke må begå drab. Men Jesus siger ”Enhver, som bliver vred på sin broder, skal kendes skyldig af domstolen.” (Matthæusevangeliet kapitel 5 vers 22)

De næste to passager er endnu mere radikale:

”I har hørt, at der er sagt [I Moseloven]: ’Øje for øje og tand for tand.’ Men jeg siger jer, at I ikke må sætte jer til modværg mod den, der vil jer noget ondt. Men slår nogen dig på din højre kind, så vend også den anden til.” (Matthæusevangeliet kapitel 5 vers 38-40)

”I har hørt, at der er sagt [I Moseloven]: ’Du skal elske din næste og hade din fjende.’ Men jeg siger jer: Elsk jeres fjender og bed for dem, der forfølger jer...” (Matthæusevangeliet kapitel 5 vers 43-44)

Jesus forholder sig også kritisk til den måde det jødiske Tempel i Jerusalem bliver drevet på. I templets forgård stod en række boder, hvor folk vekslede penge og købte dyr, som de kunne ofre til Gud. Evangelierne beretter, at Jesus vælter vekselerernes boder og driver de handlende væk. Han ønsker, at templet først og fremmest skal have fokus på bøn, ikke handel og penge. Det bliver af Det Jødiske Råd opfattet som et angreb på Moselovens krav om, at jøderne skal ofre i templet, og de så det sikkert også som en trussel mod deres autoritet og indtægtskilde. Der er derfor mange magtfulde jøder i Jerusalem, som gerne vil rydde Jesus af vejen.

Under fejringen af den jødiske påske sender Det Jødiske Råd vagter afsted for at fange Jesus. Det lykkedes, bl.a. fordi disciplen Judas forråder ham, og Jesus bliver stillet for Rådet og anklaget. Jesus erklærer åbenlyst, at han er Messias (Kristus), og han siger også, at Menneskesønnen (altså Jesus selv) skal sidde ved Guds højre hånd og komme igen på himlens skyer ved dommedag.

Især det sidste er uacceptabelt for de jødiske magthavere, da det kun er Guds opgave at dømme. Det er et brud på den strenge monoteisme, hvor intet må sættes lig Gud, og derfor dømmes Jesus for blasfemi (gudsbespottelse). I Johannes-evangeliet står også direkte, at farisæerne ønsker at dræbe Jesus, fordi han gør sig selv til Gud.

Men Det Jødiske Råd havde ikke selv magten til at udføre en dødsdom. Det kunne kun romerne som den øverste magt i landet, så Jesus bliver udleveret til den romerske statholder Pilatus, der efter pres fra jøderne ender med at korsfæste ham. Evangelie-forfatterne nedtoner Pilatus' rolle i dødsdommen over Jesus (de vil gerne give de jødiske magthavere skylden), men det er ikke svært at forestille sig, at den historiske Pilatus ikke havde noget imod at korsfæste en jøde, der samlede en stor gruppe tilhængere. Det er historisk sandsynligt, at romerne dræber Jesus, da de ser ham som en politisk trussel, der kan samle det jødiske folk imod dem og gøre oprør. Vi ved fra andre kilder, at Pilatus kunne være en brutal hersker, der slog hårdt ned på potentielle oprørere.

I overensstemmelse med de helligdage, som vi holder i dag i påsken, så blev Jesus dømt Skærtorsdag for blasfemi af Det Jødiske Råd og Langfredag dømt til korsfæstelse af Pilatus. Senere om fredagen dør han på korset. Evangelierne beretter, at det store forhæng i Templet flænges midt over, da Jesus udånder. Det forhæng, som skjuler det inderste og allerhelligste rum i Templet – et klart symbol på, at den gamle pagt nu bliver erstattet af noget nyt. Det bekræftes senere af, at Jesus genopstår. Han er centrum i den nye pagt.

Det helt centrale element i den kristne grundfortælling er forestillingen om, at Jesus genopstår påskesøndag. Det er opstandelsen, som viser, at han virkelig er Messias/Kristus, og at alt, hvad han har sagt, er sandt. Han viser sig for disciplene, og de får at vide, at de skal prædike evangeliet, det vil sige det glade budskab om Jesus. Budskabet er for alle mennesker, ikke kun jøderne, og forudsætningen for at blive frelst er dåb og troen på Jesus som Messias.

Når en ny religion opstår, etableres der typisk også et fællesskab omkring nye ritualer. Det er netop gennem det nye rituelle fællesskab, at man afgrænser sig fra andre religioner/sociale grupper. Evangelierne beretter, at Jesus aftenen før han bliver taget til fange af Det Jødiske Råd indstifter nadveren. Jesus bryder brødet, som han kalder for sit legeme, og skænker vin, som han kalder for sit blod. Jesus siger også, at bægeret indeholder pagtens blod. Gennem nadveren tager Jesus-tilhængerne således del i den nye pagt med Gud. Det nye nadverfællesskab erstatter offerritualerne i det jødiske tempel.

Apostlen Paulus

En af de vigtigste personer i den tidlige kristendom efter Jesus' død er apostlen Paulus (apostel betyder "udsending"). Af Det Nye Testaments 21 breve tilskrives 13 af dem Paulus, og de er skrevet ca. år 50-60. De er altså de ældste skrifter i NT. Paulus spiller en meget central rolle i udformningen og udbredelsen af den kristne religion, selvom han aldrig mødte Jesus som fysisk person. Paulus var jøde lige som Jesus, og han startede med at forfølge Jesus-tilhængerne, fordi han mente, at de var en trussel mod jødedommen. Men så mødte han den opstandne Jesus i en vision (et syn), og derefter blev han kristen. Han rejste rundt i landene omkring Middelhavet og stiftede nye kristne menigheder. Han opretholdt forbindelsen til disse menigheder gennem breve, hvor man kan læse om, at han opfattede Jesus som Guds søn og Messias/Kristus.

Da Jesus blev korsfæstet af romerne, stod Jesus-tilhængerne med et problem. Hvordan kunne Jesus være Messias, når han blev slået ihjel af romerne? Messias skulle jo være en ny stærk jødisk konge, der skulle sørge for, at jøderne fik deres land, Israel, tilbage. Som vi har set, så fandt Jesus-tilhængerne svaret i forestillingen om den lidende Messias. Det havde ifølge Jesus-tilhængerne hele tiden været meningen, at Gud ville sende en lidende Messias, men det blev først rigtig klart efter Jesus døde og genopstod. Genopstandelsen viste, at Jesus virkelig var Messias, selvom han døde på et kors.

Forestillingen om Jesus som en lidende Messias rejste et nyt spørgsmål: Hvorfor var det overhovedet nødvendigt, at Guds søn skulle lide og dø? Apostlen Paulus giver her et svar i sine breve til de første kristne menigheder.

Paulus ser en modsætning mellem det første menneske, Adam, og så Jesus. Adam spiste af kundskabens træ. Straffen var, at mennesket blev smidt ud af paradiset have. Det skulle nu lide og dø.

For Paulus er Jesus med til at løse det problem, som Adam skabte for alle mennesker. Adam og Jesus er hinandens omvendte spejlbilleder:

Adam → synd - lidelse – død - tab af paradiset

Jesus → syndfri, - overvinder lidelsen på korset, - giver muligheden for evigt liv – mulighed for at genvinde den tabte paradistilstand sammen med Gud

Hvorfor skulle Jesus lide og dø? Paulus' svar på dette spørgsmål er, at det skulle han, fordi mennesket ikke selv kunne genoprette det gode forhold til Gud (og Moseloven kunne heller ikke). Mennesket havde brug for Guds hjælp, og derfor sendte Gud sin søn for at tage menneskets synd på sine skuldre. Det er også det, vi kalder forsoningstanken.

Paulus kommer på denne måde til at spille en stor rolle for etableringen af den kristne grundfortælling (i overensstemmelse med det skema, som vi før har set på):

<p style="text-align: center;">Oprindelsesmyte (skabelsesberetningen)</p>	<p style="text-align: center;">Problemmyte (syndefald og arvesynd)</p>	<p style="text-align: center;">Løsningsmyte (forsoningstanken)</p>
<ul style="list-style-type: none"> • Gud skaber verden og mennesket • Gud er god og alting er godt • Mennesket lever sammen med Gud 	<ul style="list-style-type: none"> • Adam synder: spiser af kundskabens træ • Som straf skal mennesket ikke leve sammen med Gud, og det skal dø. • Efter Adam er synd og død et grundvilkår for mennesket • Mennesket kan ikke selv genoprette det gode forhold til Gud 	<ul style="list-style-type: none"> • Forsoningstanken: Ved sin død soner Jesus menneskets synd. • Gennem Jesus får mennesket mulighed for at opstå til evigt liv sammen med Gud efter dommedag. Det får altså mulighed for at vende tilbage til den oprindelige paradistilstand.

Kristendommen systematiseres og bliver statsreligion i Romerriget

Skrifterne i Det Nye Testamente vidner om, at mission var vigtig for de første kristne. Udbredelsen af det kristne budskab blev dog besværliggjort af, at de romerske myndigheder til tider forfulgte de kristne. I det 4. århundrede havde dette billede ændret sig. I 313 blev kristendommen anerkendt af den romerske kejser, og i 394 blev kristendommen den eneste tilladte religion i Romerriget. Denne udvikling var altafgørende for, at kristendommen blev til en verdensreligion.

Skrifterne i Det Nye Testamente er skrevet ned ca. år 50-100, men at det netop blev disse skrifter, som skulle være den kristne kanon ("rettesnor") var ikke en selvfølge og blev først besluttet senere.

I det 2. og 3. århundrede var der mange forskellige fortolkninger af den kristne lære i omløb i de kristne menigheder. Der opstod derfor en kamp om at fastlægge *den rette* kristne lære. Som del af denne kamp blev det også diskuteret hvilke skrifter, som skulle udgøre den kristne hellige skriftsamling.

Indholdet i Det Nye Testamente blev endeligt fastlagt i slutningen af det 4. århundrede, og mellem det 3. og 6 århundrede blev der formuleret en række trosbekendelser, der i kort form gengiver, hvad man som kristen skulle bekende sig til.

Tre af disse oldkirkelige bekendelser fik en stor indflydelse på kristendommens senere udvikling, nemlig:

- Den apostolske trosbekendelse (i sin nuværende form – som I fx kender fra konfirmationsforberedelse og gudstjenesten om søndagen - er den fra det 7. århundrede, men denne er en udvidelse af en bekendelse, som formentlig går tilbage til det 3. århundrede)
- Den nikænske trosbekendelse (fra år 325/381)
- Den athanasianske trosbekendelse (fra ca. år 435)

Alle tre skrifter er i dag bekendelsesgrundlag i den danske folkekirke.

En trosbekendelse indeholder et kort bud på, hvad man som sand kristen bør bekende sig til. Det er således også indirekte en trosbekendelses opgave at afvise falsk kristendom. Lad os se på et eksempel.

Et af de spørgsmål, som blev diskuteret meget i oldkirken, var forholdet mellem Gud og Jesus. Nogle var af den overbevisning, at Jesus var et menneske, som ved dåben blev udvalgt af Gud. Jesus var altså ikke guddommelig. Som vi har set, synes dette synspunkt at være repræsenteret i Markusevangeliet.

Andre mente, at Gud og Jesus var af samme evige guddommelige substans, og nogle inddrog også Helligånden som del af Gud. Fortalere for dette synspunkt kunne bl.a. henvise til Johannevangeliet, hvor Jesus som Gud var til stede allerede ved skabelsen af verden.

Forestillingen om at Gud, Søn og Helligånd alle er Gud kaldes for treenigheden: Gud fremtræder som tre forskellige personer (Fader, Søn og Helligånd), men er alligevel én. Forestillingen om Jesus som guddommelig og som del af treenigheden blev det sejrende synspunkt, som fra da af formede den kristne kirkes lære, og de kristne argumenterede for, at der var tale om en avanceret form for monoteisme (troen på én Gud). Et synspunkt som muslimerne senere skulle komme til at afvise.

At der var noget (soteriologisk) på spil i diskussionen om, hvordan man som kristen skulle forstå forholdet mellem Gud, Jesus og Helligånd, fremgår af den athanasianske trosbekendelse, hvor der står: ”Enhver som vil frelses, må frem for alt have den almindelige tro [på treenigheden]. Enhver som ikke bevarer den hel og uforfalsket, vil uden tvivl gå evig fortabt.”

Den første og ældste trosbekendelse nævnt ovenfor, Den apostolske trosbekendelse, kender de fleste af jer ganske godt. Det er den, som bruges i folkekirken under søndagsgudstjenesten og ved barnedåb og konfirmation.

Den apostolske Trosbekendelse

Vi tror på Gud Fader, den Almægtige,
himlens og jordens skaber.

Vi tror på Jesus Kristus, hans enbårne Søn, vor Herre,
som er undfanget ved Helligånden,
født af Jomfru Maria, pint under Pontius Pilatus,
korsfæstet, død og begravet,
nedfaret til dødsriget,
på tredje dag opstanden fra de døde,
opfaret til himmels,
siddende ved Gud Faders, den Almægtiges, højre hånd,
hvorfra han skal komme at dømme levende og døde.

Vi tror på Helligånden,
den hellige, almindelige kirke,
de helliges samfund, syndernes forladelse,
kødets opstandelse og det evige liv.
Amen

Opgave, som skal laves i timen

Lav en religionsfaglig analyse af Den apostolske Trosbekendelse ved hjælp af analysearket med fokus på analysen i anden spalte. I skal bruge jeres baggrundsviden fra hele kristendomsforløbet indtil nu – især er inddragelse af tidligere læste tekster fra Bibelen MEGET relevant.

Martin Luther og protestantismen

I dette kristendomsforløb har vi ikke tid til at beskæftige os meget med den kristne kirkes historie, men nævnes skal det dog, at kirken i år 1054 bliver splittet i en vestlig del, den romersk katolske kirke, og en østlig del, den ortodokse kirke.

I 1500-tallet sker der som følge af reformationen en splittelse af den romersk-katolske kirke. Den tyske munk Martin Luther kritiserer kirken og paven på en række punkter, og det ender med et brud, hvorefter protestantismen opstår. I 1536 går vi i Danmark over til protestantisk kristendom.

Fordi vi i Danmark har en evangelisk-luthersk folkekirke, så er det på sin plads at se lidt på Martin Luthers opgør med den katolske kirke samt kernen i Luthers kristendomsforståelse.

I den katolske kirke blev paven anset for at være mellemed mellem Gud og mennesket, og paven kunne derfor bestemme, hvad mennesket måtte i dets forhold til Gud og næsten. Hvis man forbrød sig mod kirkens forskrifter, så skulle man angre og ændre sine dårlige sider for at få aflad (syndsforladelse). Hvis man ikke formåede at vende om og rense sig for sine syndige træk i livet, så ville man efter døden enten komme i helvede, eller – hvis man ikke havde begået meget slemme synder – komme i skærsilden, hvor man skulle gennemgå frygtlige pinsler, inden man kunne komme i himlen.

På Luthers tid var paven ved at bygge Peterskirken i Rom, og det var et dyrt projekt. Pengene blev rejst ved at sælge afladsbreve til folk, som dermed på en nem måde kunne forkorte tiden i skærsilden. Kirken argumenterede for, at hellige personer gennem tiden havde skabt et overskud af gode gerninger, som kirken kunne sælge ud af.

Martin Luther afviste, at syndsforladelse kan købes for penge. Derudover anerkendte han kun Bibelen som autoritet mellem Gud og mennesket. Det kommer til udtryk i formuleringen ”Skriften alene!”. På denne måde underminerede Luther fuldstændig den katolske kirkes autoritet. Forestillingen om skærsilden afviste han også, for den var der ikke belæg for i Bibelen.

Når Skriften alene, det vil sige Bibelen, er det centrale mellemed mellem Gud og det enkelte menneske bliver det vigtigt for Luther, at alle kan læse teksten. Derfor oversætter han Bibelen til

tysk og opfordrer til at prædike på nationalsprogene. Men hvad er det så, der står i Bibelen?

Hvordan tolker Luther kristendommen?

Luther levede en årrække som munk, hvor han forsøgte at leve et syndfrit liv, så han kunne fortjene at blive frelst. Men lige meget hvor ihærdigt, han forsøgte, oplevede han stadig at stå som en synder over for Gud. Som vi har set, rummer den kristne etik i Matthæusevangeliets bjergprædiken netop nogle meget radikale krav, som det er særdeles svært at leve op til, fx kravet om at elske sin fjende.

Luther endte med at konkludere, at mennesket ikke kan frelse sig selv gennem gerninger. Han gør op med gerningsretfærdighed, da mennesket over for evangeliets radikale krav altid vil stå som en synder. Mennesket frelses gennem tro, hvor troen er en form for tillid til Gud.

Men er troen så ikke noget mennesket skal præstere for at opnå frelse? Nej, siger Luther, selv troen er en nådegave fra Gud. Troen, det vil sige tilliden til Gud, er netop en tillid som opstår i mødet med Guds budskab i Bibelen. Tilliden opstår altså i mennesket, fordi det møder noget, som det kan have tillid og tiltro til. I den forstand er troen ikke noget mennesket selv er årsag til.

For Luther er mennesket altså grundlæggende en synder, som ikke kan gøre noget for at frelse sig selv – det kan kun håbe på Guds nåde. Han løsriver altså soteriologien fra etikken. Men betyder det, at mennesket skal holde op med at handle næstekærligt? Nej, siger Luther! Mennesket skal handle næstekærligt for næstens egen skyld, ikke for opnå frelse. Gør man kun godt over for andre for at opnå noget selv, så er det en form for egoisme.

Ifølge Luther er dåben og troen nødvendige for at opnå frelse, og han er tilhænger af dobbelt udgang, hvor nogle frelses og andre fortabes. Men Luther afviser altså, at mennesket kan frelse sig selv gennem gerninger. På dette punkt står han i modsætning til de mange passager i Det Nye Testamente, hvor der er en klar sammenhæng mellem etik og soteriologi.

Moderne kristendom i Danmark

I religionsfaget er det en vigtig erkendelse, at religion er en dynamisk størrelse, som hele tiden forandrer sig i takt med, at samfundet udvikler sig. Ser man på den kristne religion, så har fremkomsten af naturvidenskaben haft en enorm indflydelse på udviklingen af forskellige tolkninger af, hvad kristendom er.

Inden for fysikken og astronomien opererer man med teorien om The Big Bang, forestillingen om, at hele universet opstod for omkring 14,6 milliarder år siden ved at en tilstand af ekstrem tæthed begyndte at udvide sig. Vores jord er cirka 4,6 milliarder år gammel og har gennemgået en omfattende geologisk og biologisk udvikling.

Evolutionsbiologien bygger på forestillingen om, at alt liv har gennemgået en udviklingsproces, og at denne udvikling er et resultat af naturlig selektion. Mennesket har fx fælles forfædre med aberne, og det moderne menneske (*homo sapiens sapiens*) opstår for ca. 150.000 år siden.

Naturvidenskaben har altså lært os, at universet har eksisteret i lang tid før mennesket opstår, og at mennesket som alle andre dyr er resultatet af en lang biologisk udviklingsproces. Men hvilken indflydelse har dette naturvidenskabelige verdensbillede haft på de kristnes tolkning af deres religion?

I dette afsnit vil vi fokusere på fire forskellige kristne positioner, som alle findes inden for den danske folkekirke, og som i forskellig grad accepterer det naturvidenskabelige verdensbillede. Det er selvfølgelig unuanceret kun at skelne mellem fire forskellige positioner, men det er alligevel frugtbart for at skabe en umiddelbar forståelse for nogle centrale forskelle. De fire positioner er:

- Fundamentalisme
- Moderat modernisme
- Radikal modernisme
- Ultra-radikal modernisme

I nedenstående skema kan I få et hurtigt overblik over indholdet i positionerne. I finder en mere uddybende forklaring under skemaet.

Følgende begreber er vigtige at have styr på for at forstå positionerne:

- Teisme: Gud har skabt verden og handler stadig i den (fx gennem mirakler)
 - Deisme: Gud har skabt verden, men har derefter trukket sig tilbage. Han handler altså *ikke* i verden.
 - Ateisme: Gud findes ikke
-
- Soteriologi: læren om frelse
 - Dobbelt udgang: Mennesket kommer enten i himlen eller i helvede
 - Apokatastasis (alles frelse): Alle mennesker bliver i sidste ende frelst
 - Eskatologi: læren om de sidste tider, hvor jorden vil gå under, og der skal være en dommedag
 - Afmytologisering: Man tror ikke på det overnaturlige i myterne, men man mener stadig, at myterne har et vigtigt budskab i forhold til, hvordan mennesket bør leve sit liv.

	Bibelforståelse			Gudsforestilling				Frelse og efterliv			
	Det over-naturlige i Bibelen læses i høj grad bogstaveligt	Det over-naturlige i Bibelen læses i høj grad billedligt	Det overnaturlige i Bibelen læses udelukkende billedligt (afmytologisering)	Teisme	Moderat teisme	Deisme	Ateisme	Dobbelt udgang	Apokatastasis (alles frelse)	Evigt liv en mulighed (måske eksisterer det ikke)	Intet liv efter døden
Fundamentalisme	X			X				X			
Moderat Modernisme		X			X				X		
Radikal modernisme			X			X				X	
Ultra-radikal modernisme			X				X				X

Fundamentalisme

Ifølge fundamentalisten er Bibelen Guds ord, og den skal læses bogstaveligt. Gud skabte helt konkret verden på seks dage, og Jesus vakte faktisk døde til live. Kort sagt: alle de overnaturlige fænomener, som bliver beskrevet, er faktisk forekommet. Fundamentalisten er i forlængelse heraf også åben overfor, at der kan ske mirakler i dag. Det kan fx være, at Gud på mirakuløs vis helbreder en sygdom. Der er derfor klart tale om *teisme*: Gud har skabt verden, og han handler fortsat i verden.

Da fundamentalisten læser Bibelen bogstaveligt, er der områder, hvor han/hun er i konflikt med dele af den moderne naturvidenskab, fx teorien om Darwins evolutionsbiologi. Ifølge skabelsesberetningen i Bibelen har mennesket ikke fælles forfædre med aberne!

Fundamentalisten tror på, at verden på et tidspunkt vil gå under i forbindelse med den endelige dom. Nogle vil blive frelst til evigt liv sammen med Gud, mens andre vil være evigt fortabte i helvede. Denne soteriologiske forestilling kalder man for *dobbelt udgang*.

I USA er fundamentalismen meget udbredt, meget mere end i Danmark. Jeg vil gætte på, at ca. 15 procent af præsterne og medlemmerne af folkekirken er fundamentalister – men det er kun et gæt! De er bl.a. repræsenteret af Indre Mission og Luthersk Mission. Jehovas Vidner er ikke en del af folkekirken, men det er også et eksempel på kristen fundamentalisme.

Moderat modernisme

Den moderate modernist læser i modsætning til fundamentalisten ikke alt i Bibelen bogstaveligt. Nogle overnaturlige ting accepteres, mens andet afvises. Man kan kalde den moderate modernists forhold til det overnaturlige for *moderat teisme*.

En moderat modernist vil typisk læse skabelsesberetningen billedeligt, så Adam og Eva har altså ikke eksisteret som virkelige mennesker. Myten er menneskets forsøg på i et før-videnskabeligt sprog at forstå, hvorfor mennesket er adskilt fra Gud.

Man vil fx også forholde sig kritisk til forestillingen om, at Jesus er født af en jomfru. Det er en myte, som nogle af evangelieforfatterne har fundet på efter Jesus' død for at gøre ham til noget særligt. Der er dog én overnaturlig hændelse, som den moderate modernist holder fast ved, og det er Jesus' opstandelse. Hvordan han opstod er dog omdiskuteret. Nogle tror på kødets opstandelse (at Jesus havde en fysisk krop), mens andre har svært ved at forlige en sådan position med deres accept af naturvidenskaben. De mener i

stedet, at Jesus efter sin død viste sig i et åndeligt, ikke-fysisk legeme. Synet på Jesus' opstandelse har så også betydning for, hvordan man opfatter menneskets opstandelse efter døden som enten fysisk eller åndeligt.

Den moderate modernist accepterer i vid udstrækning det moderne naturvidenskabelige verdensbillede og vil typisk forholde sig kritisk til, om der kan ske mirakler i dag. Man afviser dog ikke, at de er principielt mulige, og at der kan være noget overnaturligt (fx Helligånden), der kan påvirke verden og menneskers liv. Mennesket har jo også en overnaturlig sjæl, som måske på en eller anden måde kan fornemme, forbinde sig med eller kommunikere med det guddommelige.

I dette forløb vil vi fokusere på en særlig form for moderat modernisme, som bl.a. går tilbage til præsten og salmedigteren N.F.S. Grundtvig (1783-1872). Grundtvigianere afviser den dobbelte udgang og tror på, at alle mennesker i ender med at blive frelst. Den soteriologiske forestilling om 'alles frelse' kaldes også for *apokatastasis*.

Som skabt af Gud er ethvert menneske ifølge Grundtvig et "guddommeligt eksperiment", og på trods af syndefaldet elsker Gud alle betingelsesløst. Gud er et kærligt væsen og ville aldrig lade nogle mennesker være dømt til evig pine i helvede. I stedet bliver alle mennesker i sidste ende frelst. Man afviser altså fundamentalisternes gudsbillede, hvor Gud som en retfærdig dommer dømmes nogle mennesker til evig pine i helvede.

Tilhængerer af alles frelse vil lægge meget vægt på forsoningstanken, forestillingen om at Jesus har taget menneskets synder på sig og sonet arvesynden fra Adam og Eva. I denne fortolkning af forsoningstanken betyder det, at alle mennesker vil blive frelst pga. Jesus' lidelse og død på korset.

Radikal modernisme

Den radikale modernist tror på, at Gud findes, men han/hun accepter samtidigt fuldt ud det naturvidenskabelige verdensbillede. Det vil sige, at alle overnaturlige hændelser beskrevet i Bibelen – også Jesus' opstandelse – tolkes som billedsprog. Bibelen er således ikke Guds ord til mennesket, men mennesket, der forsøger at sætte ord på det guddommelige.

Den radikale modernist er typisk tilhænger af *deisme*, altså forestillingen om, at Gud har skabt verden for derefter at overlade den til sig selv. Der er ikke en personlig Gud, som handler i verden ved fx at lave mirakler eller styre historiens gang. Deismen rummer således en gudsforestilling, som er mere forenelig med naturvidenskaben, end det er tilfældet for teismen. Omvendt er det en meget abstrakt Gud, som mennesket ikke umiddelbart kan "kommunikere" med.

En central inspirationskilde til den radikale modernisme er den tyske teolog Rudolf Bultmann (1884-1976), der har haft en stor indflydelse på en del præster i Danmark.

Udgangspunktet for Bultmann er, at der er en konflikt mellem verdensbilledet i Bibelen og så et moderne, naturvidenskabeligt verdensbillede. Det er ifølge Bultmann ikke muligt for det moderne menneske at forstå de overnaturlige ting i Bibelen bogstaveligt, og hans position står derfor i stærk kontrast til fundamentalismen.

Bultmann vil dog ikke forkaste myterne. De rummer stadigvæk et budskab, som er relevant for det moderne menneske. Han introducerer derfor en særlig måde at læse myterne på, som han kalder for *afmytologisering*. Det betyder, at man ikke tror på det overnaturlige i myterne, men man mener stadig, at myterne har et vigtigt budskab i forhold til, hvordan mennesket bør leve sit liv. Det er en eksistentiel kristendom med fokus på menneskets liv på jorden *i dette øjeblik*. Hvad der sker efter døden kan mennesket alligevel ikke vide noget om. Fokus bør være kristen næstekærlighed her og nu.

Som et eksempel på afmytologisering kan vi se på Bultmanns udlægning af 'opstandelse' og 'det evige liv'. For fundamentalisten er der tale om konkrete begivenheder i fremtiden, hvor mennesket efter jordens undergang enten vil blive dømt til himmel eller helvede. Men sådan er det ikke for Bultmann. For ham vil 'opstandelse' sige, at mennesket ikke træffer egoistiske valg, men "opstår" hvert øjeblik i livet, hvor det lader dets handlinger præge af kristen næstekærlighed. 'Evig liv' bliver så forstået som et liv med næsten præget af næstekærlighed.

Den eneste overnaturlige ting, som ikke skal afmytologiseres, er Gud. Han findes som en overnaturlig magt!

Den radikale modernist nedtoner altså fuldstændig de eskatologiske og soteriologiske elementer, som de traditionelt er blevet forstået i den kristne tradition. Man afviser dog ikke, at det evige liv er en *mulighed*.

Ultra-radikal modernisme

Den ultra-radikale modernist accepterer ligesom den radikale modernist fuldt ud naturvidenskaben. Men han går skridtet videre: naturvidenskaben viser, at der slet ikke findes nogen Gud! Der er tale om ateisme og Gud-er-død-teologi.

I 2003 vakte det opsigt, da sognepræsten Thorkild Grosbøll gav udtryk for, at han ikke troede på en skabende og opretholdende Gud. For ham var kernen i kristendommen etikken, nemlig buddet om næstekærlighed.

Det er klart, at når den ultra-radikale modernist afviser alt overnaturligt, så afviser han også enhver form deisme, teisme, eskatologi og soteriologi.

Det er svært at sige, hvor mange præster og medlemmer af folkekirken, som er radikale modernister, men mit gæt vil være omkring 15 procent.

Opgave

Genlæs den apostolske trosbekendelse på side 14-15. Hvor meget af trosbekendelsen indhold kan de fire forskellige kristne positioner acceptere?

Den apostolske Trosbekendelse

Vi tror på Gud Fader, den Almægtige,
himlens og jordens skaber.

Vi tror på Jesus Kristus, hans enbårne Søn, vor Herre,
som er undfanget ved Helligånden,
født af Jomfru Maria, pint under Pontius Pilatus,
korsfæstet, død og begravet,
nedfaret til dødsriget,
på tredje dag opstanden fra de døde,
opfaret til himmels,
siddende ved Gud Faders, den Almægtiges, højre hånd,
hvorfra han skal komme at dømme levende og døde.

Vi tror på Helligånden,
den hellige, almindelige kirke,
de helliges samfund, syndernes forladelse,
kødets opstandelse og det evige liv.

Amen

